

DENGE VE DENETLEME BÜLTENİ

DENGE VE DENETLEME AĞI AYLIK BÜLTENİ

Editör'den;

Farklılıklarımızla birlikte özgürce yaşadığımız, haklarımızın güvence altında olduğu, adil, eşit bir Türkiye hayali ile çıktığımız yolculuğumuz sürüyor. İlk günkü gibi 'hayalini kurduğumuz Türkiye için denge ve denetleme şart' diyor ve güçlü bir denge denetleme sistemi için birlikte üretmeye devam ediyoruz. Bu bülten artık her ay düzenli olarak sizlere ulaştırmayı hedeflediğimiz 'Denge ve Denetleme Bülteni'. Burada hızlı gündemin içinde satır arasında kaybolan önemli unsurları 'yavaş habercilik' (slow journalism) anlayışıyla derleyeceğiz. Çalışma alanlarımız Anayasa, Yasama, Yürütme, Yargı, Yerel Yönetim, Medya, Sivil Toplum başlıklarındaki ayrı ayrı ele alacağımız güncel gelişmeleri denge ve denetleme ölçütleriyle değerlendireceğiz. Eksikleri birlikte görüp daha iyisine kavuşmak için birlikte düşünecek ve elbette birlikte yol alacağız. Bültenimizin bu ilk sayısında Ağustos ayını mercek altına aldık. Gelin, Türkiye için oldukça hareketli geçen bu ayın Denge ve Denetleme değerlendirmesine birlikte bakalım ve işleyen bir denge denetleme sistemine bir adım da olsa yaklaşalım.

Keyifli okumalar

Afetlerin İçinden Çözüm Arayışına

Geçtiğimiz ay başlayan orman yangınları ve Batı Karadeniz’de yaşanan sel felaketi, küresel ısınma kaynaklı doğa olaylarının afete dönüşmemesi için alınması gereken fakat alınmayan önlemleri tartışmaya açtı.

Denge ve Denetleme Ağı olarak afetlere ilişkin iki seviyede önlem alınması gerektiğini düşünüyoruz ve yaşanan afetlerin ve kayıpların, önemli ölçüde etkin işlemeyen denge ve denetleme mekanizmaları kaynaklı olduğunu vurgulama ihtiyacı duyuyoruz.

1- Küresel iklim değişikliğine ilişkin ulusal ve yerel düzeyde alınacak önlemler

Yaşanan afetler küresel bir risk olarak giderek somutlaşan iklim değişikliği ve küresel ısınmayla yakından ilişkilidir. Bu nedenle çevreye duyarlı sürdürülebilir kalkınma politikalarının, bu küresel riske ulusal düzeyde cevap verme bağlamındaki önemini bir kez daha vurguluyoruz. Bu çerçevede, yasal mevzuatta çevre ve doğal yaşamı koruma ile ilgili, tüm paydaşların etkin katılımıyla kapsamlı değişiklikler yapılması, Meclis’in bu yasal mevzuatın ne şekilde uygulandığını denetleyecek mekanizmalara sahip olması, bu yasaların gerek merkezi, gerekse yerel yönetim düzeyinde uygulanmadığı durumlarda bağımsız ve tarafsız yargı organları tarafından cezai yaptırımların uygulanması gerektiğinin altını çiziyoruz.

Küresel bir nitelik taşıyan iklim krizinin yarattığı doğa olaylarının afete dönüşmemesi için de bu tip risklerin düzenli olarak hesaplanması, değerlendirilmesi ve bu risklere yönelik gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemlerin sağlıklı şekilde alınabilmesi, merkezi yönetimle çalışabilen, onu dengeleyen etkin yerel yönetimlere, konunun uzmanı paydaşların önleyici politika yapım süreçlerine etkin katılımına, idari kurumlarda şeffaflık, hesap verebilirlik ve liyakatin sağlanmasına ve Meclis’e ait denetim mekanizmalarının etkinliğine bağlıdır.

2- Afetlerle etkin mücadele ve alınacak önlemler

Yaşanan orman yangınları ve sel felaketi, risklerin afete dönüştüğü durumlarda da yukarıda sıralanan denge ve denetleme unsurları sağlıklı işlemediğinde, afetlerle mücadele süreçlerinin de son derece aksadığını göstermiştir.

Etkin ve güçlü yerel yönetimlerin yokluğu, yönetimin aşırı merkezileşmesi, yerel yönetimler ve merkezi yönetim arası kutuplaşma, idari kurumlardaki şeffaflık, hesap verebilirlik ve liyakat kaybı, afetlere etkili müdahalede önemli aksaklıklara neden olmuş ve tahribatın boyutlarını son derece arttırmıştır.

Ağustos ayında gerçekleşen Denge ve Denetleme Ağı söyleşilerinde de uzman konuklarla ele aldığımız afetlere dair çözüm önerilerini konuştuk. Konuğumuz Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin 6360 sayılı Büyükşehir Yasasına ilişkin sorunlara değinirken afetlere dair planlama, yenilikçilik, kalkınma ve kriz yönetimi adımlarıyla dört temel çözüm önerisi sundu. Bir diğer konuğumuz İhtiyaç Haritası Kurucu Ortağı Ali Ercan Özgür de “afeti felakete dönüştürüyoruz” diyerek kriz yönetiminde yardım koordinasyonunun, eşgüdümlü iletişimin ve doğru verilerin önemine dikkat çekti. DDA Ağustos ayının son canlı yayınında da “Türkiye’deki Suriye ve Afganistan göçlerini” konuştuğumuz Doç. Dr. Başak Yavçan göç akımıyla birlikte Türkiye’de nelerin değiştiği, Türkiyelilerin yargıları, çatışmaya varan düşmanlıkları, göçmenlerle ilgili doğru bilinen yanlışları ve daha pek çok konuda sorularımızı yanıtladı. Başak Yavçan mültecilere olan bu nefrete ve önyargıya dair şunları söyledi: “Dünyanın her yerinde göçmenler, azınlıklar aynı sıfatlarla adlandırılırlar. Ve sosyal refah devletini kötüye kullandıkları iddia edilir. Bunlar genellenemez, tektipleştirilemez. Bunların yanı sıra doğru bilgiyi paylaşmak önemli, -geri gönderme geri gidecekler- beklenmesini yaratmak çok tehlikelidir.”

Sosyal Medya Düzenlemesi ve İfade Özgürlüğü

Cumhurbaşkanı sosyal medyayı düzenleyen yeni bir yasa çalışmasının Ekim’de Meclis’in gündemine geleceğini söyledi.

Meclis’in gündemine gelecek olan düzenleme ile sosyal medya üzerinden yalan haber yapan, yayan ve hakaret edenlere Türk Ceza Kanunu’nda ceza tanımlaması yapılacak. Bu çerçevede, sosyal medya üzerinden hakaret edenlere 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası, yalan haber yayanlara ise 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası verilebilecek. Yeni düzenlemeyle aynı zamanda ‘Sosyal Medya Başkanlığı’ adıyla sosyal medya alanını denetleyecek bir kurum BTK ya da RTÜK bünyesinde kurulacak.

Sosyal medyaya ilişkin söz konusu düzenleme, temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişe neden olabilir Bağımsız ve tarafsız medya ve ifade özgürlüğünün sağlıklı işleyen demokratik denge ve denetleme sistemi için yaşamsal olduğuna inanıyoruz. Ayrıca aktif vatandaşlık kapsamında vatandaşların şeffaf ve doğru bilgiye ulaşabilmelerinin önemini bir kez daha vurguluyoruz. Türkiye’de genel olarak düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlık ve tarafsızlıkları oldukça tartışmalıyken, sosyal medyayı denetleyecek kurumsal yapının yapısı/oluşum yöntemi büyük önem taşımaktadır.

Göçten Çatışmaya: Altındağ Olayları

2013 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında birçok sivil yaşamını yitirdi ve birçok sivil komşu ülkelere sığındı. Benzer bir süreç Afganistan’da Amerika Birleşik Devletleri’nin ülkeden askeri olarak çekilme kararı alması ve Taliban’ın ülkede kontrolü ele geçirme süreci sonrası yaşanıyor.

Sığınmacıların temel hakları bağlamında yaşanan sıkıntılar, güvencesiz şekilde istihdam edilmeleri ve son haftalarda Afganistan'dan gelen sığınmacıların sınırlardan sistematik olmayan şekilde geçişleri gibi gelişmeler tartışmanın ana parametrelerini oluşturuyor ve mültecilere karşı ön yargıları arttırıyor. Altındağ'da iki kişinin Suriyeliler tarafından bıçaklanması sonucu yaşanan olaylarda mahalledeki Suriyelilere ait dükkanlara ve evlere zarar verildi. Olaylar güvenlik güçlerinin müdahalesi sonrasında sona erdi.

Türkiye'nin göç politikasının, alanında uzman kişiler tarafından eleştiriye tabi tutulması ve mültecilere yönelik daha sistemli politikalar üretilmesinin talep edilmesi bir gereklilikken, göç politikasına bağlı sorunları mültecilere yönelik nefret dili üzerinden dile getirmenin sorunu çözücü etki yaratmak yerine daha da derinleştireceğini düşünüyoruz. Bu bağlamda siyasetçileri ve konunun paydaşlarını mültecilere yönelik politikaları eleştirirken sığınma hakkını kullanmaya çalışan mültecileri hedef almayan bir dil kullanmaya davet ediyoruz.

Yeni Anayasa Çalışmaları

Geçtiğimiz haftalarda AK Parti'nin üzerinde çalışmakta olduğu anayasa taslağına ilişkin bazı detaylar paylaşıldı. AK Parti Anayasa Bilim Kurulu Başkanı Yavuz Atar tarafından ortaya konan detaylarda başkanlık tipi hükümet sistemini korunuyor.

Yeni Anayasa Çalışmaları

Yeni anayasa taslağında yasama, yürütme ve yargı organları ve fonksiyonları bakımından denge ve denetleme sisteminin yeniden kurgulanacağı vurgulanıyor. Meclis'in yürütmeyi denetleme yönünden etkinliğini arttıran düzenlemeler arasında Başkan Yardımcılarının belli şartlar altında yasama erki tarafından görevden alınabilmesi; sözlü soru mekanizmasının geri getirilmesi gibi değişiklikler dikkat çekiyor.

Demokratik denge ve denetleme mekanizmalarının kurulduğu, oydaşmaya dayalı bir anayasanın gereklilik olduğunu kuruluşumuzdan beri vurguluyoruz. Anayasa yapım sürecine ilişkin olarak iktidar ve muhalefet arasındaki yıkıcı kutuplaşma, sivil toplum kuruluşlarının katılım kanallarının son yıllarda giderek kapanması, üniversitelerin özerklik kaybı gibi unsurların yukarıda tarif edilen demokratik anayasa yapım sürecini olumsuz etkileme potansiyeline sahip olduğunu düşünüyoruz.

- Türkiye'de demokratik bir başkanlık sistemi kurulmak isteniyorsa, anayasada ve ilgili kanunlarda siyasi parti örgüt yapıları ve başkan adaylarının parti liderliği ile ilgili önemli değişiklikler yapılması gerekmektedir. Aksi halde, açıklanan bu değişiklikler kozmetik nitelikte kalarak sistemin halihazırdaki işleyiş biçimi olan "hiper-başkanlık" ya da "başkancı başkanlık" sistemi olarak devamını sağlamaktan öteye gitmeyeceklerdir.
- Yeni sisteme geçişle beraber, Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı alanındaki hızlı geriye gidişi önleyecek bir düzenleme, taslağın basına yansıyan kısımlarında görülmemektedir. Özellikle Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun hali hazırdaki yapısı, Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin sorunların temelini oluşturmaktadır.

Devlet Denetleme Kurulu'nun Denetim Yetkisi Sivil Toplum Alanına Doğru Genişliyor

20 Ağustos 2021'de Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Devlet Denetleme Kurulu (DDK)'nın denetim yetkilerini, kamuya yararlı dernek, vakıf, kooperatif ve birlikler ve bu kuruluşların iştiraklerini içerisine alacak şekilde genişletiyor.

Demokratik bir denge ve denetleme sisteminde sivil toplum alanı, vatandaşların politika yapım süreçlerine etkin katılımını sağlayarak önemli bir denetim ve katılım işlevi görmektedir. 300'e yakın sivil toplum kuruluşunun bir arada bulunduğu Denge ve Denetleme Ağı olarak sivil toplum alanının aktif vatandaşlık ve sağlıklı işleyen denge ve denetleme mekanizması için yaşamsallığını bir kez daha vurgulama ihtiyacı duyuyoruz.

Şüphesiz sivil toplum kuruluşları, dernek /vakıflar ve meslek kuruluşları da sağlıklı işleyen bir denge ve denetleme sisteminde denetlenmelidir. Ancak bu denetim mekanizmalarının sivil toplum alanını devletin ve yürütmenin kontrolüne geçirmeyecek şekilde bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlarla yapılması gerekmektedir. Halihazırda, Devlet Denetleme Kurulu'nun üyeleri ve başkanı siyasi partisiyle liderlik ilişkisi devam eden ve yürütmenin başında bulunan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Bu nedenle DDK'na verilen bu yetkinin, sivil toplum alanını kısıtlayacağını ve birçok vakıf ve kuruluşun etkin denetimini de olumsuz etkileme potansiyeline sahip olduğunu düşünüyoruz.

Boğaziçi Üniversitesindeki Protestolar Devam Ediyor

Boğaziçi Üniversitesi rektörlüğüne atanan Prof. Dr. Melih Bulu'nun istifası sonrası yerine Üniversite içerisinde öğretim üyelerinin %90'ı tarafından onaylanmayan Prof. Dr. Naci İnci'nin atanması protestoların devamına neden oldu. Bununla beraber protestolar sırasında 'halkı kin ve düşmanlığa teşvik suçundan tutuklanan iki öğrencinin Anayasa Mahkemesi'ne yaptıkları bireysel başvuru sonrası Adalet Bakanı tarafından Mahkemeye gönderilen yazının dinsel içeriği yoğun tartışmalara neden oldu.

Bağımsız ve özerk üniversiteler, hem bilimsel üretim ve donanımlı/eleştirel öğrenci yetiştirme açısından, hem de kamuoyunu bilgilendirme ve etki üretme kapasitesi yönünden oldukça önemli kurumlardır. OHAL dönemi çıkarılan bir kararnameyle üniversite rektörlerinin seçimsiz şekilde Cumhurbaşkanı tarafından atanması, üniversitelerin bu iki fonksiyonunu son yıllarda gözle görülür bir biçimde geriye götürmüştür.

Melih Bulu'nun yerine atanan rektör ve sonrasında yaşananlar, Boğaziçi Üniversitesi'nde yaşanan protestoların daha devam edeceğine işaret etmektedir.

Denge ve Denetleme Ağı olarak üniversitelerin özerklik ve bağımsızlıklarını korumaları için kendi rektörlerini kendileri seçmeleri gerekliliğini bir kez daha vurguluyoruz. Bununla beraber Adalet Bakanı tarafından Anayasa Mahkemesi'ne gönderilen yazıda yapılan eylemin dinen haram ve yasak olduğu vurgusunun halkı kin ve düşmanlığa teşvik etmek suçuyla ilişkisini anlamakta güçlük çekiyor ve Anayasadaki laiklik prensibiyle doğrudan çelişki içerisinde olduğunu belirtme ihtiyacı duyuyoruz.

Dedi ki;

Anayasa

AK Parti Anayasa Bilim Kurulu Başkanı Prof. Yavuz Atar: "Türk Tipi Başkanlık Sistemi olarak adlandırılabilir bu modelin temel felsefesi yasama, yürütme ve yargının sorunsuz olarak işleyebilmesi ve ciddi çatışma ve tıkanmaların ortaya çıkmasının engellenmesidir. Bununla birlikte, Yeni Anayasa Taslağı'nda denge ve denetim mekanizmalarında Meclis'i güçlendiren ve sistemdeki ağırlığını arttıran bir yaklaşım benimsenmiştir."

Afetler

TBMM Başkanı Mustafa Şentop: "Bozkurt'ta yaşanan şeyi görüyoruz. Ezine Çayı'nın etrafındaki alanlar hasar gördü, vefatlar orada görülüyor. Oradaki yapılaşmaya izin verilmemeliydi veya insanlar da orada yapılaşmayı düşünmemeliydi."

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: "Bu bölge için 2019 yılında sel, taşkın raporu hazırlanmış. Bilindiği halde önlemin alınmaması devletin iyi yönetilmediği anlamına gelir"

HDP Ekoloji Komisyonu Eş Sözcüsü Menekşe Kızıldere: "İklim krizinin etkilerini, yangınlar, kuraklık, seller olarak görüyoruz. Uzmanlar sellerin kalıcı olduğu konusunda uyarılar yapıyor, bu konuda önlem alınmalıdır. Fakat biz buraya geldiğimizde selin felakete dönüşmesinin altında yapılaşma sorunları, bir takım devlet kurumlarının coğrafyaya aykırı planları olduğunu gördük.

Sosyal Medya Düzenlemesi

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: "Nasıl ülkemiz sınırları içinde teröre izin vermiyorsak, sanal dünyada da terör propagandasına, terörün zemin kazanmasına müsaade edemeyiz. İnsanımızın hak ve hukukunu gözetmede, kendilerini hukukun üstünde gören sosyal medya şirketlerinin baskılarına boyun eğmeyeceğiz."

İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener: "AB başta olmak üzere birçok gelişmiş ülke, vatandaşlarını korumak için bu tip adımlar atıyor. Biz de bu adımları atmalıyız. Ancak bunu yasaklarla değil, özgürlükleri sınırlayıp, insanlarımızı mağdur ederek değil, akliselimle yapmaktan yanayız."

CHP'nin Genel Başkan Yardımcısı Onursal Adıgüzel: "İktidarın, dezenformasyon ile mücadeleden kastının sosyal medyadaki muhalif sesleri, medya platformlarını susturmak olduğu açıkça ortadadır."

Göç

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: "Ben ne mültecilerin sömürülmesine ne de güzel ülkemizin emperyalistlerin mülteci hapisanesine dönüştürülmesine razıyım."

İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener: "Suriye'nin yöneticileri ile derhal anlaşıp Suriye'den Türkiye'ye gelmiş olan o insanların memleketlerine, yani Beşar Esad ile anlaşıp onların can güvenliğinin garantörü olarak ülkelerine, memleketlerine huzur içerisinde gönderilmesi lazım."

Demokrasi ve Atılım Partisi Sözcüsü İdris Şahin: “Göçmen meselesi; slogan malzemesi yapılacak bir mesele değildir. Seçim kampanyasına meze edilecek bir mesele asla değildir. Ülkemizde yaşayan yabancılara yönelik olumsuz bir iklimin oluşması çok tehlikelidir.”

Devlet Denetleme Kurulu

CHP Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer: “Bu uygulamalarla sendikaların, meslek örgütlerinin, derneklerin Cumhurbaşkanlığı bürolarına dönüştürülmesi mi amaçlanmaktadır?”

Boğaziçi Üniversitesi

Boğaziçi Üniversitesi Akademisyenleri: “Bilimsel olarak özgür ve kurumsal olarak özerk, şeffaf, demokratik, hesap verebilir kamu üniversitesi tüm toplumun müşterek değeridir.”

Boğaziçi Üniversitesi Akademisyenleri: “Bilimsel olarak özgür ve kurumsal olarak özerk, şeffaf, demokratik, hesap verebilir kamu üniversitesi tüm toplumun müşterek değeridir.”

1. Meclis'in yasama ve denetim yönünden güçlendirilmesine yönelik somut önerilerimizi paylaştığımız rapor çalışmamız için Bkz. <https://dengedenetleme.org/somut-oneriler/cumhurbaskanligi-hukümet-sisteminde-yasama-yurutme-ve-yargi-raporu/>
2. Türkiye’de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamaya ilişkin somut önerilerimizi sıraladığımız rapor çalışmamız için Bkz. <https://dengedenetleme.org/somut-oneriler/cumhurbaskanligi-hukümet-sisteminde-yargi-raporu/>
3. Genel olarak düzenleyici ve denetleyici kurumlardaki bağımsızlık kaybının Türkiye’deki denge ve denetleme sistemi bileşenlerinde yarattığı tahribatı incelediğimiz rapor çalışmamızı bu çerçevede tekrar hatırlatma ihtiyacı duyuyoruz Bkz. <https://dengedenetleme.org/somut-oneriler/turkiyede-duzenleyici-ve-denetleyici-kurumlar-ve-denge-denetleme/>

DENGEEVE
DENETLEME AĞI
DENGEDENETLEME.ORG